

20. YÜZYIL TIP TARİHİNDE
HASTA-HEKİM İLİŞKİSİNİN
FENOMENOLOJİK ANALİZİ

Tuğşat GÜZELOĞLU

Eskiyeni Yayınları: 244

20. YÜZYIL TIP TARİHİNDE
HASTA-HEKİM İLİŞKİSİNİN FENOMENOLOJİK ANALİZİ

Tuğışat GÜZELOĞLU

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Temmuz 2024

ISBN: 978-625-6781-57-3

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

20. YÜZYIL TIP TARİHİNDE
HASTA-HEKİM İLİŞKİSİNİN
FENOMENOLOJİK ANALİZİ

Tuğsat GÜZELOĞLU

Ankara 2024

Tuğşat GÜZELOĞLU

2014 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden mezun olan Dr.Tuğşat Güzeloğlu, 2018 yılında Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yüksek lisansını, 2022 yılında Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde “20. Yüzyıl Tıp Tarihinde Hasta-Hekim İlişkisinin Fenomenolojik Analizi” başlıklı tezi ile doktorasını tamamlamıştır. Felsefe (Bilim Tarihi) ve Psikoloji alanında çalışmaları olan Güzeloğlu, aynı zamanda Anestezi ve Fizyoterapi bölümlerini bitirmiş olup, hâlihazırda “Tıp Tarihi ve Felsefesi” konularında akademik çalışmalarına devam etmektedir.

*Rahmetli Kardeşim
Fevzi Batuhan Güzeloğlu'nun Anısına...*

ÖN SÖZ

20. yüzyıl tıbbı, bilimsel ve teknolojik gelişmeler ile önemli ilerlemeler kaydetmiş olmasına rağmen, söz konusu yüzyılın tıbbi dünya görüşü, hastalık deneyiminin tam olarak anlaşılmasını engelleyen patolojik ve anatomik hastalık görüşüne bağlı olarak, hastalığın belli paradigmlar içerisinde ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Hekimin bir teori içerisinde, hastayı teori nesnesi kılarak hastalığa yaklaşımı, hasta-hekim ilişkisinde birtakım sorunları açığa çıkarmıştır. Bu bağlamda çalışmada, felsefenin tıp tarafından ihmal edildiği modern tıp anlayışında, hasta-hekim ilişkisinin analizi için, fenomenolojik yöntem ve bu yöntemin günümüz tıbbında uygulanabilirliği ve bu uygulanabilirliğin hangi boyutlarda olduğu/olabileceği konusu ele alınmıştır. Tıpta fenomenoloji, hastanın hastalık deneyiminin, (birincil şahıs hastalık deneyiminin) betimlenmesine izin veren bir olanak olarak, tıp pratiğinde hastanın hastalığı yaşama şekli ile hekimin hastaya bakış açısının farklılığını ortaya koyma imkânıdır. Böylece tıbbi ilerlemelerdeki tüm olumlu gelişmelere rağmen, hastanın fiziksel bedenine indirildiği bir tıp yaklaşımını eleştiren ve teori öncesi bir yöntem ve düşünme biçimine işaret eden fenomenoloji, tıbbi fenomenleri, (hastalık, sağlık vb. gibi) deneyimleyenlerin perspektifinden keşfedilmesini sağlamaktadır.

Hiç kuşkusuz, böyle bir çalışmanın ortaya çıkmasının arka planında pek çok mimardan bahsetmek mümkündür. Bu vesile ile çalışmanın “Tıp Felsefesi” alanında yapılacak olan çalışmalara bir kapı aralamasını umarak, hayatımın her alanında, her kararında, her zaman yanımda ve arkamda olan canım Annem başta olmak üzere, kendisine olan vefa duygumu kelimelerle ifade edemeyeceğim, hayatıma büyük anlam katan ve gülen yüzüm olan, gerek maddi, gerekse manevi olarak varlığını her zaman yanımda hissettirerek, benim için hocalığının yanı sıra, bana

ağabeylik yapan Prof. Dr. Kasım KÜÇÜKALP hocama, eğitimim boyunca bana bir baba duygusu hissettiren ve her zaman yanımda olan Dekan hocam; Prof. Dr. Ali KAYA'ya, gösterdiği yakın ilgi ve ağabeylik için Prof. Dr. Ahmet DAĞ hocama, her türlü fikir ve önerileri ile yolumu aydınlatan kıymetli hocam; Prof. Dr. Mehmet Fatih BİRGÜL'e, ilmi hayatımın şekillenmesinde çok müstesna bir yeri olan saygıdeğer hocam; Prof. Dr. Ahmet Ayhan ÇİTİL'e, her türlü koşulda, destek ve yardımları ile kendisine minnettar olduğum Bursa Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden hocam; Doç. Dr. Elif ATICI'ya, lisans eğitimden bu yana benimle başını hiç koparmadan yanımda olan hocam Prof. Dr. Abdüllatif TÜZER'e, tatlı dili ile çalışmalarımın yakından ilgilenen Doktor Ali İhsan AKÇAY'a, güler yüzünü ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen hocam; Doç. Dr. Ergin ÖGCEM'e ve Lisansüstü eğitim boyunca bana çok şey kazandıran değerli Bursa Uludağ Üniversitesi'ndeki ismini zikredemediğim değerli hocalarıma, dostlarıma, arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi iletmeyi bir borç bilirim.

Tuğşat GÜZELOĞLU
Bursa, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
TABLolar	11
ŞEKİLLER	11
TIBBÎ TERİMLER SÖZLÜĞÜ	13
GİRİŞ	16

BİRİNCİ BÖLÜM

20. YÜZYIL TIBBİ VE TIP FELSEFESİ	30
1.1. Modern Bilim ve Bilimsel(cı) Tıp	30
1.2. 20. Yüzyıl Tıbbı ve Tıbbi Gelişmeler	41
1.3. Tıp ve Felsefe İlişkisi Bağlamında Tıp Felsefesi Disiplininin İm- kânı	51
1.3.1. Tıp ve Felsefe	51
1.3.2. Tıp Felsefesi ve Tıpta Felsefe	59
1.4. Tıpta Fenomenolojik Yöntemin Gerekliliği	67

İKİNCİ BÖLÜM

HASTA- HEKİM İLİŞKİSİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	83
2.1. 20. Yüzyıl Tıbbında Hasta-Hekim İlişkisi	83
2.2. Hasta-Hekim İlişkisinin Doğası	95
2.2.1. İletişim	95
2.2.2. Tıbbın Hedefleri	103
2.2.3. Sağlık Bakımı	104
2.2.4. Özel Bağ	105
2.3. Hasta-Hekim İlişkisini Etkileyen Faktörler	106

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HASTA-HEKİM İLİŞKİSİNİN FENOMENOLOJİK ANALİZİ	135
3.1. Sağlık/Sağlıklı ve Hastalığın Fenomenolojisi	141
3.2. Tıpta Fenomenolojik Yöntemin İmkân ve Sınırları	154
3.3. Hastalık ve Fenomenolojik İndirgeme	158
3.4. Fenomenolojik Açından Yaşam Dünyası, Zamansallık, Mekân- sallık ve Hastalık	172
3.5. Bir Özneler-Arası İlişki Olarak Hasta-Hekim İlişkisi	179

3.6. Hasta Bedenin Fenomenolojisi/Fenomenolojik Arařtırma Konusu Olarak Beden-----	183
SONUÇ -----	187
KAYNAKÇA -----	195

TABLULAR

Tablo 1: Her Kategoriye Giren Acı Deneyimlerine Örnekler -----	119
Tablo 2: Hasta-Hekim İlişkisinin Temel Modelleri-----	124
Tablo 3: Hekim Hasta İlişkisi Modellerinin Karşılaştırması-----	125

ŞEKİLLER

Şekil 1: Hekim-Hasta İlişkisinin Doğası -----	95
Şekil 2: Hasta-Hekim İletişimi, Güven ve Sonuçlar Arasındaki İlişkiyi Gösteren Kavramsal Çerçeve-----	96
Şekil 3: Hasta-Hekim İlişkisinde Güvenin Kavramsal Modeli -----	100
Şekil 4: Hekime Güven Kavramsallaştırması -----	102
Şekil 5: Hekim Kategorilerine Dâhil Edilen Spesifik Değişkenler-----	110
Şekil 6: Hasta Kategorilerine Dâhil Edilen Spesifik Değişkenler -----	114
Şekil 7: Hasta Merkezli Model-----	121

TIBBİ TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Ampütasyon: Kol ve ya bacak gibi, vücudun bir uzantı biçimindeki oluşumunun tamamının veya bir kısmının kesilip çıkarılması

Anamnez: Hastanın yakınması, hastalığı hakkındaki tüm bilgiler

Anatomik: Anatomi ile ilgili

Anesteziyoloji: Anestetik maddeleri ve anestezinin uygulamasını konu alan tıp dalı

Anestezi: Cerrahi girişim sırasında anestetik vererek ağrı ve acı duygusunu yok etme

Anjinal: Nefes alamama veya tıkanma hissiyle ilgili

Anomali: Normalden uzaklaşma veya sapma

Antasid: Asiti etkisiz hale getiren, asitin etkisini ortadan kaldıran madde

Antisepsi: Etken oldukları enfeksiyonu önleme amacıyla patojen mikroorganizmaların öldürülmesi

Aort: Kalbin sol ventrikülünden kanı sistematik dolaşıma gönderen arter

Asemptomatik: Herhangi bir bulgu ve belirti göstermeyen

Asepsi: Enfeksiyondan arındırılmış ortam / Patojen mikroorganizmaların bulaşmasının önlenmesi, asepsi

Astım: Bronşiyollerdeki spazm nedeniyle aralıklı tekrarlayan dispne nöbetleriyle karakterize bir hastalık

Beyin Kanaması: Beyni besleyen damarlardan bir veya birkaçından dışarı kan sızması sonucu, beslenen bölgenin çalışmaz duruma gelmesi

Diabetik: Diabetle ilgili veya ondan etkilenmiş/ diabeti olan kişi

Endokrin: İç salgı yapan; salgısını kana ya da lenfe akıtan organ ve yapılar/ iç salgılarla ilgili; hormonlar

Endoskop: Mide gibi iç organların içini muayene etmek için kullanılan araç

Epilepsi: Sara

Epileptik: Epilepsi atağını işaret eden, santral sinir sisteminde multipl nöronların patolojik deşarjı.

Farmakoloji: İlaçların etkisini ve kullanılmasını inceleyen bilim dalı

Hemipleji: Vücudun bir yarımında görülen felç

Hemogram: Kan hücrelerinin ayrı olarak değerlendirilmelerinin yapıldığı rapor veya grafikler

Hidroterapi: Bazı hastalıkları su ile tedavi etme, su tedavisi

Hipertansiyon: Kan basıncının normalin üstünde olması

Histopatoloji: Dokulardaki normal olmayan mikroskopik değişimleri inceleyen, patolojinin alt bir bilim dalı, patolojik-histoloji

İmmünoloji: Organizmanın antijene karşı verdiği yanıt, kendi dokularını tanınması ve bu olayların biyolojik, serolojik, fiziko-kimyasal yönüyle ilgilenen tıp dalı

Konjenital: Doğuştan

Latent: Gizli, henüz belirgin hale geçmemiş, klinik olarak belirti vermeyen, gizli seyreden(hastalık için)

Migren: Yarım baş ağrısı/şiddetli tekrarlayan nöbetler halinde gelen çoğu kez bulantı, kusma, kabızlık veya ishal, geçici görme bozukluklarının da eşlik ettiği başın bir yarısında hissedilen ağrı

Mikroşirürji: Çok ufak yapılar üzerinde, mikroskopla ve özel âletlerle yapılan ameliyat

Multipl Skleroz: MS hastalığı/Sinir sistemini etkileyen otoimmün bir hastalık çeşidi

Nefropati: Böbrek hastalığı

Nosiseptif: Ağrı uyarımlarını alan

Nöropatik: Nöropati ile ilgili olan

Oskültasyon: Dinleme

Patoloji: Asıl hastalığı tedaviye yönelik ve hastalığın sebep olduğu özellikle doku ve organlardaki yapısal ve fonksiyonel değişikliklerle ilgili tıp branşı/hastalığın yapısal ve fonksiyonel belirtileri

Periferik: Dışa dönük, parça, yüzey veya yapı, bir sistemin merkezi alanı dışındaki bölümü

Perküsyon: Vücudun çeşitli bölümlerine parmakla vurularak çıkan sesin kaydedilmesi

Psikojenik: Ruhsal etkenlere bağlı, psişik kökenli, ruhsal

Radyoterapi: Hastalıkların veya patolojik lezyonların iyonize radyasyon ile tedavisi

Renovasküler: Böbrek ve kan damarları ile ilgili olan

Röntgen: Herhangi bir organın durumunu tespit etmek için çekilen film

Tansiyon: Kanın damarlara içeriden yaptığı basınç, kan basıncı

Transfüzyon: Kan aktarımı.

Ülser: Sindirim organlarında ve özellikle mide ile onikiparmak bağırsağında görülen yara

Viroloji: Virüsleri inceleyen bilim dalı

Pnömoni: Sancı, ateş ve öksürükle beliren, tehlikeli bir akciğer hastalığı, Zatürre